

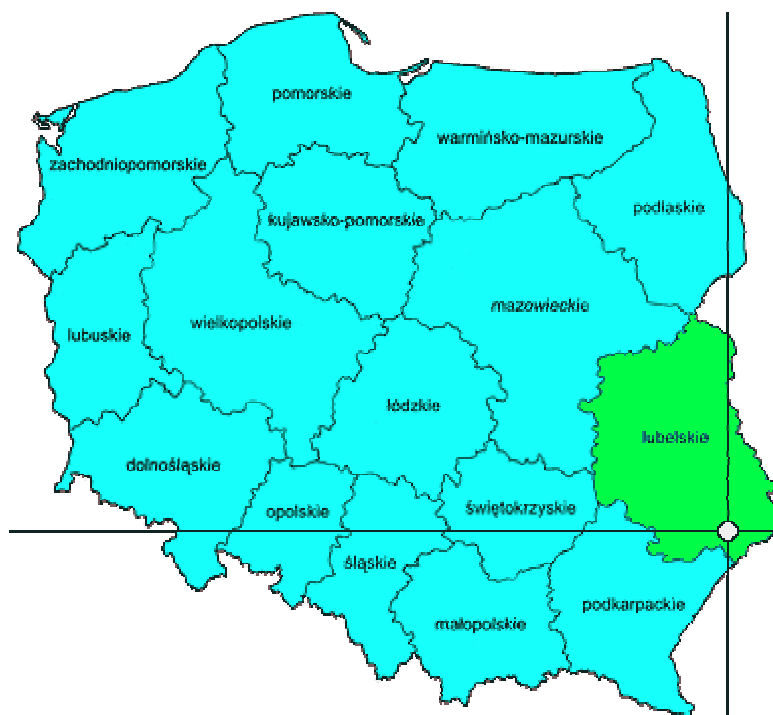
ROZDZIAŁ III

Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza Tomaszowa Lubelskiego

3.1. Syntetyczna charakterystyka miasta Tomaszowa Lubelskiego

3.1.1. Położenie i obszar miasta Tomaszowa Lubelskiego

Cały projekt będzie zrealizowany w Tomaszowie Lubelskim, leżącym w powiecie tomaszowskim, w województwie lubelskim .

Tomaszów Lubelski jest miastem w województwie lubelskim, położonym na wysokości 275 m n.p.m. nad rzeką Sołokiją na pograniczu Roztocza i Grzędy Solskiej. Obejmuje obszar 13,3 km².

3.1.2. Sylwetka miasta Tomaszowa Lubelskiego na tle historycznym

Rys historyczny miasta Tomaszowa Lubelskiego

Tomaszów Lubelski został założony na początku XVII w., lokowany był na prawie magdeburskim. Osada pierwotnie była nazywana Jelitowem - od herbu Zamoyskich - Jelita.

Prawdopodobnie głównym pomysłodawcą założenia miasta był kanclerz wielki koronny Jan Zamoyski.

W 1613 roku osada otrzymała nazwę Tomaszów, na cześć syna kanclerza Tomasza. Położenie osady miało kapitalne znaczenie dla jej dalszego rozwoju; wiódł tędy ważny szlak handlowy z centrum Rzeczypospolitej na jej południowo - wschodnie kresy. W maju 1621 roku Tomasz Zamoyski - II ordynat, nadał osadzie miejski przywilej lokacyjny. Dokument ten został zatwierdzony przez króla Zygmunta III Wazę 7 października 1621 roku. Władca nadał też miastu ważny ówczesny przywilej - prawo składowania soli „ruskiej”. Kolejne przywileje nadawane miastu, a także wszechstronna opieka fundatora, powodowały prężny jego rozwój. Około roku 1630 Tomaszów liczył blisko 4 tys. mieszkańców. Ten szczęśliwy okres w dziejach miasta przerwały wojny prowadzone przez Rzeczpospolitą w połowie XVII w. z wojskami Chmielnickiego i ze Szwedami, które zniszczyły i spustoszyły miasto. Również pierwsza połowa wieku XVIII również nie była łaskawa dla naszego miasta: trwała wojna północna, której skutkiem były m.in. grabieże i epidemie, powodujące spustoszenie i wyludnienie. W drugiej połowie tego wieku kraj dotknęły jeszcze większe plagi - rozbiory. W wyniku pierwszego, Tomaszów znalazł się w zaborze austriackim.

W roku 1775 wielki pożar zniszczył znaczną część miasta. Pod koniec XVIII w., dzięki reformom ordynatów - Andrzeja i jego syna Aleksandra, miasto wkroczyło na drogę ponownego rozwoju. W zaborze austriackim Tomaszów pozostał do czasów wojen napoleońskich, w wyniku których znalazł się w granicach Księstwa Warszawskiego. Po Kongresie Wiedeńskim należał do Królestwa Kongresowego (podległego Rosji). Wiek XIX to okres powstań narodowych. W obu najważniejszych zrywach narodowych: listopadowym i styczniowym, tomaszowianie brali czynny udział. W roku 1866 Tomaszów przestał być miastem prywatnym, a w roku następnym został siedzibą powiatu. Do wybuchu I wojny światowej funkcjonował jako lokalny ośrodek administracji i garnizon wojsk carskich.

W roku 1915 rozegrała się tu wielka bitwa między wojskami rosyjskimi, a austriackimi. Ważnym wydarzeniem historycznym dla miasta była wizyta marszałka Józefa Piłsudskiego w roku 1921, który udekorował pułk kawalerii za udział w wojnie polsko - bolszewickiej (miejsce tego wydarzenia

upamiętnia pomnik w Siwej Dolinie). Okres II Rzeczypospolitej to czas powolnego, ale konsekwentnego rozwoju Tomaszowa. Wzniesiono budynki: gimnazjum, sejmiku powiatowego, hale targowe oraz szpital miejski. Aktywnie działały towarzystwa społeczno - kulturalne i sportowe, wychodziła także gazeta samorządowa „Ziemia Tomaszowska”. Okres II wojny światowej odcisnął krwawe piętno na Tomaszowie. Już 7 września 1939 roku miasto zostało zbombardowane przez lotnictwo niemieckie.

Pod Tomaszowem w dniach od 17- 27 września rozegrały się dwie wielkie bitwy kampanii wrześniowej. Cmentarz wojenny w Tomaszowie jest miejscem spoczynku wielu bohaterów tamtych wydarzeń. Szczególnie miejsce zajmuje pomnik, pod którym w roku 1990 złożono prochy gen. T. Piskora, głównodowodzącego w pierwszej bitwie pod Tomaszowem. W czasie długiej i krwawej okupacji miasto poniosło ogromne straty, Zginęła prawie połowa mieszkańców (przeważnie pochodzenia żydowskiego). W pobliskim Bełżcu w latach 1942-43 funkcjonował hitlerowski obóz zagłady, w którym zginęło około 500 tys. ludzi. Mieszkańcy Tomaszowa wzięli czynny udział w walce z niemieckim okupantem. Działały tu silne ośrodki ruchu oporu: Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich. Tomaszowianie uczestniczyli także w walkach z nacjonalistami z UPA, w obronie ziemi tomaszowskiej. 21 lipca 1944 roku po ciężkich bojach z Niemcami miasto zajęły oddziały Armii Czerwonej. W zmaganiach tych uczestniczyły także oddziały AK. W latach 1944 - 56 funkcjonowało w Tomaszowie więzienie NKWD i UB zwane „Cybulówką” i „Smoczą Jamą”, w którym więzieni byli i mordowani żołnierze AK i BCh oraz osoby cywilne. Odbudowa i rozbudowa miasta nastąpiła w latach 60 i 70 XX w. W okresie tym nastąpił znaczny rozwój infrastruktury miejskiej i budownictwa mieszkaniowego, czego efektem było uzyskanie przez Tomaszów wysokich lokat w konkursach „Mistrz Gospodarności”. Zmiany ustrojowe po roku 1989 dały miastu nowe możliwości rozwoju. Kompetencje samorządu miejskiego pozwoliły instytucjom społecznym i gospodarczym efektywnie funkcjonować dla dobra mieszkańców. Bliskość przejścia granicznego w Hrebennem została skutecznie wykorzystana dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego miasta. Tomaszów stał się ośrodkiem współpracy transgranicznej między Unią Europejską a Ukrainą.

3.1.3. Podstawowe informacje o mieście Tomaszowie Lubelskim

3.1.3.1. POŁOŻENIE

Tomaszów Lubelski leży na południowo - wschodnich kresach Polski, w województwie lubelskim. Przejście graniczne z Ukrainą: Hrebenne - Rawa Ruska, znajduje się w odległości zaledwie 22 km. Leży na ważnym szlaku komunikacyjnym: Warszawa – Lublin – Lwów. Przebiega tędy droga krajowa

nr 17. Stąd wiodą także drogi m.in. do Biłgoraja, Hrubieszowa, Suśca i Krasnobrodu. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w położonym w odległości 7 km od Tomaszowa - Bełzcu. Miasto posiada bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę.

3.1.3.2. STATUS

Gmina miejska

3.1.3.3. MIESZKAŃCY

Miasto liczy 21 168 tyś mieszkańców w tym bezrobotnych jest 1630 mieszkańców.

3.1.3.4. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

W Tomaszowie Lubelskim działa Specjalistyczny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej, 2 Przychodnie Specjalistyczne oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

3.1.3.5. EDUKACJA

Tomaszów Lubelski posiada następujące budynki edukacyjne:

- Przedszkole samorządowe nr 1
- Przedszkole samorządowe nr 2
- Przedszkole samorządowe nr 5
- Szkoła Podstawowa nr 2
- Szkoła Podstawowa nr 3
- Gimnazjum nr 1
- Gimnazjum nr 2
- Zespół szkół nr 1
- Zespół szkół nr 2
- Zespół szkół nr 3
- Zespół szkół nr 4
- Specjalna Szkoła Podstawowa
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy
- Medyczne Studium Zawodowe

- Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia
- Ośrodek Rehabilitacyjno –Edukacyjno -Wychowawczy i Warsztaty Terapii Zajęciowej Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
- Katolicki Uniwersytet Lubelski
- Uniwersytet Trzeciego Wieku w Tomaszowie Lubelskim

3.1.3.6. KULTURA, TURYSTYKA I SPORT

ZABYTKI

Burzliwe dzieje miasta oraz tendencje w budownictwie mieszkaniowym drugiej połowy XX wieku spowodowały, że do dnia dzisiejszego pozostało niewiele zabytków architektury drewnianej i murowanej.

Do najcenniejszych należy z pewnością drewniany, zrębowy kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny z 1727 roku, ufundowany przez VI ordynata Michała Zdzisława Zamoyskiego. Świątynia założona na rzucie prostokąta stanowi zwartą bryłę obejmującą: trójnawowy, pseudobazylikowy i trójprzęsłowy korpus z trzema parami integralnie z nim związanych kaplic. Przedłużenie naw bocznych stanowią dwie kwadratowe trzykondygnacyjne wieże, lekko wysunięte z fasady, między którymi mieści się dwukondygnacyjna kruchta. Na fasadzie ponad oknem znajdują się trzy cenne rzeźby, pochodzące z okresu budowy kościoła: Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz dwóch niewiast. Wewnątrz kościoła interesująca jest belka tęczowa, na której posadowiono rzeźbiony krucyfiks oraz figury Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty. Centralną część ołtarza głównego zajmuje słynący cudami obraz Matki Boskiej Szkaplerznej, koronowany w 1994 r. Tabernakulum w stylu rokokowym pochodzi prawdopodobnie z połowy XVIII wieku. We wnęce ołtarza jest trumna zdobiona rokokowym ornamentem, prawdopodobnie zawierająca szczątki św. Feliksa Męczennika. Na uwagę zasługuje również ambona z postaciami czterech ewangelistów, chrzcielnica z piaskowca, rokokowe stalle, barokowe konfesjonały i wiele innych drobniejszych elementów wyposażenia, które trzeba koniecznie zobaczyć.

Obok opisanego sanktuarium znajduje się drewniana dzwonnica wzniesiona w wieku XVIII, konstrukcji słupowo-ramowej, na podmurowaniu, oszalowana deskami. Na uwagę zasługuje również drewniana plebania z XIX w. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wzniesiony został w latach 1935-49, wg projektu arch. J. Siennickiego. Ta murowana świątynia posiada wiele elementów zabytkowego wyposażenia. Do najcenniejszych należą: ołtarz boczny z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, adorowanej przez anioły, datowany na pierwszą połowę XVII w., barokowe obrazy św. Anny Samotrzeciej i Wniebowzięcia Matki Boskiej, ambona św. Piotra w kształcie łodzi z

rzeźbami dwóch apostołów oraz późnobarokowy krucyfiks znajdujący się w jednym z bocznych ołtarzy. Wymienione obiekty stanowiły wcześniej wyposażenie cerkwi grecko - katolickiej w Uhnowie.

Murowana cerkiew prawosławna pw. św. Mikołaja Cudotwórcy z 1890 roku, zlokalizowana we wschodniej pierzei rynku została wzniesiona przez władze rosyjskie. To budowla trójdzielna, z kopułą nad nawą i czterema wieżyczkami, imitującymi kopułki z kokosznikami wokół hełmów. Wewnątrz odnajdziemy malowidła naścienne z pierwszej połowy XX w. Z tego też okresu pochodzi ikonostas. Najcenniejsza ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem datowana jest na wiek XVII.

Ołtarz główny kościoła pw. Zwiastowania NMP

Ciekawym przykładem rosyjskiej architektury drewnianej jest budynek tzw. „Czajni” z 1902 roku. Wzniesiony z półokrągłaków, na podmurowaniu, początkowo służył jako herbaciarnia.

W okresie międzywojennym był domem teatralnym, a po wojnie mieścił się tutaj dom ludowy a następnie był siedzibą zakładów usługowo - handlowych. Za najstarszy budynek mieszkalny uznaje się dom leżący w głębi ul. Lwowskiej (za budynkiem nr 69), prawdopodobnie wzniesiony jeszcze w XVII w. Jak głosi tradycja w domu tym gościł król Jan III Sobieski. Kamieniczki znajdujące się przy południowej pierzei rynku datowane są na przełom XIX/XX w.

Innymi, ciekawymi architektonicznie i historycznie obiektami są: wzniesiona na obrzeżach rynku siedziba straży ogniowej, gdzie obecnie mieści się szkoła muzyczna. W latach 1922 - 25 wybudowano gmach Sejmiku Powiatowego wg projektu inż. K. Prokulskiego, w którym obecnie funkcjonuje Urząd Stanu Cywilnego i PBK S.A. W latach 30 w bezpośrednim sąsiedztwie sejmiku wybudowano siedzibę Związku Ziemian (obecnie mieści się tam Sąd Rejonowy). W końcu lat 20 ubiegłego wieku ukończono budowę gmachu gimnazjum i liceum ogólnokształcącego (obecnie ZS nr 1) wg projektu prof. W. Minkiewicza. Również na ten okres przypada powstanie ciekawego architektonicznie budynku mieszkalnego dr S. Cybulskiego, zwanego dziś „Cybulówką”, kilkanaście lat wcześniej wzniesiono piętrowy dom aptekarza J. Frankego, w którym do dziś funkcjonuje apteka.

**Dawna herbaciarnia „Czajnia”
Fot. J.Komarewicz**

**Szkola Muzyczna
Fot. J.Komarewicz**

Zespół Szkół nr 1 w Tomaszowie Lubelskim

**Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
Fot. J.Komarewicz**

**Cerkiew prawosławna
pw. Św. Mikołaja Cudotwórcy**

KULTURA

Najważniejszą instytucją o tym charakterze jest Tomaszowski Dom Kultury, który koordynuje działalność kulturalną w mieście. Przy TDK działa Zespół Pieśni i Tańca „Roztocze”, kino i DKF, dwutygodnik samorządowy „Rewizje Tomaszowskie”, kluby i koła zainteresowań dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Tam również mieści się punkt informacji europejskiej. Turyści przybywający do miasta chętnie uczestniczą w imprezach organizowanych przez TDK, takich jak: Międzynarodowy Festiwal Folkloru, Festiwal Integracyjny Dorobku Artystycznego Polskich Środowisk Przygranicznych, konkursach plastycznych, recytatorskich i śpiewaczych. Muzeum Regionalne im. dr J. Petera utworzone w roku 1962 mieści się w Domu Kombatanta przy ul. Zamojskiej 2. Zbiory muzeum liczą ponad 10 tys. eksponatów.

Ekspozycje stałe muzeum obrazują: pradzieje regionu tomaszowskiego, historię miasta i okolic od okresu staropolskiego, wojnę i okupację, a także ludową kulturę materialną i duchową okolic. Muzeum organizuje także wiele ciekawych wystaw czasowych. W tym samym budynku działa Miejska Biblioteka Publiczna, której zbiory liczą 74 tys. woluminów. Biblioteka zajmuje się również organizacją wielu przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych. Ważną dla naszego miasta instytucją kultury jest Państwowa Szkoła Muzyczna 1 st., Strażacka Orkiestra Dęta oraz chór „Tomaszowiacy”.

W mieście funkcjonują dwie szkoły podstawowe, dwa gimnazja, cztery szkoły ponadgimnazjalne, policealne studium medyczne i szkoła specjalna. Tomaszów jest miastem uniwersyteckim. Tu ma swoją siedzibę Wydział Zamiejscowy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego kształcącej młodzież z całej Polski i z zagranicy oraz Kolegium Języków Obcych.

Tomaszowski Dom Kultury

SPORT

Wiodącą rolę w organizacji czynnego wypoczynku pełni OSiR „Tomasovia”, który dzięki dobrze rozbudowanej bazie sportowo - rekreacyjnej, zapewnia możliwość organizacji wielu zawodów sportowych. W ośrodku znajduje się hala sportowa, dwa boiska piłkarskie, korty tenisowe, tor do jazdy na łyżworolkach, siłownia i sauna oraz hotel ze stołówką i kawiarnią. Za stadionem znajdują się trasy biegowe, spacerowe i rowerowe. Zimą można tu uprawiać narciarstwo biegowe i zjazdowe oraz organizować kuligi. OSiR „Tomasovia” prowadzi sekcje: piłki nożnej, piłki siatkowej dziewcząt i lekkoatletyczną oraz tenis stołowy. Pod opieką ośrodka funkcjonuje także orczykowy wyciąg narciarski na pobliskiej Białej Górze o długości zjazdu 400 m, przy różnicy wzniesień 70 m. Doskonałą bazę do uprawiania sportu posiada również Zespół Szkół nr 1. Na terenie szkoły mieści się nowoczesna hala sportowa z płytą o powierzchni 1080 m², boiska do piłki nożnej i ręcznej, bieżnia i strzelnica sportowa.

3.1.3.7. PROFIL ŚRODOWISKOWY

Tomaszów jest stolicą Roztocza Środkowego, położony jest na wysokości 275m n.p.m., nad rzeką Sołokiją i zajmuje powierzchnię 13.3 km². Przebiega tędy dział wodny pomiędzy: Bugiem, Wieprzem i Sanem. Niezwykle czyste rzeki przepływające przez tę krainę mają charakter górski, tworzą malownicze przełomy. Klimat posiada cechy kontynentalne, nasłonecznienie należy do najwyższych w kraju i sięga 50% dni w roku. Różnorodność krajobrazowa i przyrodnicza jest efektem położenia na styku kilku regionów fizjograficznych i obszarów geobotanicznych.

Bogactwo flory i fauny stawia to miejsce w rzędzie najatrakcyjniejszych regionów Polski. Znajdziemy tu m.in. buki, jodły, jawory, dęby, lipy szerokolistne; rzadką i chronioną roślinność, np. zanokcicę skalną, skrzyp zielony, parzydełko leśne czy wilczomlec migdałolistny. Wśród rzadkich gatunków zwierząt wymienić należy: węża eskulapa, popielicę, gronostaja, pliszkę górską, bociana czarnego i wiele innych.

W pobliżu Tomaszowa znajdują się liczne rezerваты:

- rezerwat geologiczny „Piekiełko”, o powierzchni 1,24 ha, w którym znajduje się 68 gładów narzutowych, pochodzących z epoki lodowcowej. Rezerwat porasta karłowaty las sosnowy,
- Wapielnia- najwyższe wzniesienie Roztocza Środkowego (385 m n.p.m.), uznane za pomnik przyrody. Szczyt zbudowany jest z wapieni mioceńskich porośniętych leszczyną i innymi roślinami,
- Skrzypny- Ostrów- rezerwat modrzewia polskiego, zajmujący obszar 2 ha. W okolicach wsi Justynówka znajduje się wzniesienie „Biała Góra”(349 m n.p.m.). Kredowe zbocza tego

wzniesienia porasta roślinność stepowa. Biała Góra jest doskonałym punktem widokowym, z którego rozciąga się panorama okolicy. Tutaj, w okresie zimowym, funkcjonuje wyciąg narciarski, przyciągający rzesze amatorów białego szaleństwa. Również w samym mieście, przy kościele modrzewiowym NMP, odnajdziemy okazałe lipy – pomniki przyrody oraz połacie lasu, które zostały ogarnięte przez miasto, ale zachowały całą swą urodę. Nie lada atrakcję stanowi Siwa Dolina, niezwykle urokliwe miejsce położone w zachodniej części miasta. Jest to zalesiony kompleks wykorzystywany w celach sportowych i rekreacyjnych. Przez Tomaszów przebiegają ważne szlaki turystyczne:

- walc partyzanckich (czarny) z Tomaszowa do Bidaczowa(143 km),
- wolnościowy (czerwony) z Tomaszowa do Hrebennego(42 km),
- historyczny (zielony) z Tomaszowa do Turkowic (69 km).

3.1.3.8. PROFIL GOSPODARCZY

W Tomaszowie Lubelskim znajdują się głównie małe i średnie przedsiębiorstwa. Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią podstawę wszystkich współczesnych gospodarek europejskich. To głównie dzięki małym i średnim przedsiębiorcom gospodarka zawdzięcza swój wzrost. W Polsce jest zarejestrowanych ponad 3,5 miliona małych i średnich przedsiębiorstw, co stanowi 99,5%¹ wszystkich zarejestrowanych firm. Zapewniają one około 67% miejsc pracy oraz tworzą około 48,6% PKB.² Ich wpływ na gospodarkę, w tym w szczególności na rynek pracy, zmusza władze publiczne do stałego rozwijania i doskonalenia infrastruktury oraz warunków ich działania.

Zazwyczaj małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) napotykają trzy podstawowe bariery rozwojowe:

- ♣ bariery rynkowe i otoczenia, wiążące się z problemami wynikającymi zarówno z ogólnej sytuacji gospodarczej (wahania koniunktury) jak i zmian natężenia konkurencji,
- ♣ problemy zarządzania, wynikające z niewystarczającej wiedzy i umiejętności przedsiębiorców oraz kadry zarządzającej. W większości przypadków problemy te są umniejszane przez przedsiębiorców, ale faktycznie istnieją i stanowią istotną przeszkodę w rozwoju,
- ♣ bariery finansowe;

Niewątpliwie najpoważniejszą barierą rozwoju MSP jest bariera finansowa.

¹ Z czego szacuje się, że około 50% aktywnie działa

² Uzasadnienie do projektu ustawy o Krajowym Funduszu Kapitałowym, druk 3226

3.2. Identyfikacja problemów miasta Tomaszowa Lubelskiego w kontekście Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszaru Miejskiego Tomaszowa Lubelskiego na lata 2006 – 2013.

3.2.1 Obszar społeczny

- wysokie bezrobocie
- brak miejsc pracy
- zubożenie społeczeństwa,
- brak zastępczych stanowisk pracy dla osób zatrudnianych sezonowo,
- grupy społeczne wymagające wsparcia (młodzież – absolwenci szkół średnich, osoby długotrwale bezrobotne, dzieci i młodzież z rodzin patologicznych, osoby starsze i niepełnosprawne),
- niski poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście.

3.2.2 Zagospodarowanie przestrzenne:

- niska estetyka miasta,
- zły stan techniczny budynków mieszkaniowych,
- zły stan budynków użyteczności publicznej,
- niski standard miejsc noclegowych,
- zastój w budownictwie mieszkaniowym wielorodzinnym,
- brak mieszkań w budownictwie spółdzielczym.

3.2.3 Obszar infrastruktury drogowej:

- zły stan techniczny dróg publicznych,
- brak obwodnicy
- mała przepustowość układów komunikacyjnych w stosunku do rosnących potrzeb,

3.2.4 Obszar inwestycji:

- brak środków własnych na finansowanie własnych inwestycji infrastrukturalnych,
- spadek obrotów gospodarczych ze Wschodem
- brak polsko – ukraińskiej umowy handlowej o handlu preferencyjnym
- nieskuteczna polityka proeksportowa Państwa
- trudny dostęp do kapitału

3.2.5 Bezpieczeństwo publiczne:

- brak systemu monitorowania placówek oświatowych,
- brak systemu monitoringu w mieście,
- wzrost przestępczości w mieście

3.2.6 Obszar edukacji:

- brak systemu szkoleń na miarę dla ludzi młodych wchodzących na rynek pracy,
- zły stan techniczny infrastruktury oświatowej,
- brak systemu bezpieczeństwa w placówkach oświatowych,

- brak krytej pływalni.

Opisane w „Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszaru Miejskiego Tomaszowa Lubelskiego na lata 2006 – 2013” projekty inwestycyjne oraz zadania modernizacyjno – remontowe, przyczynią się częściowo do eliminacji niektórych problemów w powyżej zdefiniowanych obszarach. Program rewitalizacji pokazuje szeroki zakres potrzeb remontowo-modernizacyjnych koniecznych do wykonania w celu polepszenia standardu życia mieszkańców, rozwoju działań ekonomicznych i społecznych w mieście oraz dla rozwoju przedsiębiorczości w Tomaszowie Lubelskim.

3.3. Podstawowe informacje o województwie lubelskim

3.3.1. Położenie i walory województwa

Województwo lubelskie obejmuje obszar położony w międzyrzeczu Wisły i Bugu. Wym. rzeki są naturalnymi granicami od zachodu i na przeważającym odcinku od wschodu. Znajduje się w środkowo-wschodniej Polsce, przy granicy państwowej od wschodu z Białorusią i Ukrainą, w sąsiedztwie woj. podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego i podlaskiego (na odcinku kilku kilometrów).

Wyżyna Lubelska zajmuje środkowe i pld.-wsch. obszary województwa. Zbudowana jest ze skał okresu kredowego: wapieni, opok krzemionkowych, gezów, margli i kredy piszącej. Niektóre z mniej odpornych skał musiały w końcu ulec niszczycielskim siłom natury, dzięki czemu na Wyżynie Lubelskiej jest tak bardzo urozmaicona rzeźba terenu. Tworzą ją: ostańce, pagóry, płaskowyże, obniżenia bezodpływowe i doliny rzeczne. W miejscach pokrytych grubszą warstwą (15-20 m) lessu, np. na Płaskowyżu Nałęczowskim, powstała gęsta sieć pięknych wąwozów. Średnia wysokość Wyżyny wynosi 200-220 m. n.p.m. w części zachodniej i 220-240 m.n.p.m. w części południowo-wschodniej.

Powierzchnia - Województwo lubelskie należy do jednego z większych w Polsce. Zajmuje 8% powierzchni kraju (25 122 km² - trzecie miejsce w kraju).

Ludność - Województwo lubelskie zajmuje siódme miejsce w kraju. Mieszka tu 5,8% ludności Polski (2241 tys.).

Gęstość zaludnienia- 87 osób/km² (średnia krajowa 124 osoby/km²).

Miasta - Na Lubelszczyźnie jest 40 miast. Największe z nich to: Lublin (360 tys. mieszkańców), Chełm (ok. 70 tys.), Zamość (ok. 65 tys.), Biała Podlaska (ok. 60 tys.), Puławy (ok. 55 tys.), Kraśnik (37 tys.), Świdnik (40 tys.), Łuków (ok. 32 tys.), Biłgoraj (ok. 28 tys.), Lubartów (ok. 23 tys.).

Powiaty - Lubelszczyzna posiada 20 powiatów i 4 miasta na prawach powiatów. Największe powiaty to: bialski, zamojski, chełmski, lubelski i biłgorajski. Przeciętna powierzchnia powiatu wynosi 1006 km².

Szanse rozwoju:

- zwiększenie przepływu osób i towarów uwarunkowane położeniem województwa w międzynarodowym systemie transportowym, drogowym, kolejowym i lotniczym, rozwój regionalnych przewozów kolejowych,
- napływ kapitału do zrestrukturyzowanych ośrodków przemysłowych województwa,
- rozwój turystyki przejazdowej opartej na bogatej ofercie turystycznej i kulturalnej regionu,
- rozwój metropolitalnych funkcji stolicy regionu,
- wykorzystanie potencjału szkolnictwa wyższego i ośrodków badawczo-rozwojowych regionu dla potrzeb rozwoju gospodarczego województwa, kształcenie na uczelniach wyższych w kierunkach stymulujących rozwój regionalnej gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach,
- rozwój rynków odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- wzrost popytu na ekologiczne produkty rolne regionu,
- rozwój sektora MSP, w tym mikroprzedsiębiorstw, tworzącego alternatywne źródła dochodu dla mieszkańców województwa, w szczególności na obszarach wiejskich.

3.2.2. Województwo na tle kraju

Lubelskie	W 2004 r.			Dynamika 1999 - 2004	
	wartość	Polska = 100%	Lokata	Zmiana w pkt % względem średniej krajowej	Zmiana lokaty
Powierzchnia w km ²	25122	8,0	3		
Ludność w tys.	2187,9	5,7	8		
Gęstość zaludnienia (os/km ²)	87	71,3	12	- 0,7	0
Wskaźnik urbanizacji (liczba ludności w miastach do ludności ogółem)	46,6	75,8	14	0,3	0
PKB na mieszkańca w zł	15019	70,3	16	- 0,4	0
Wartość dodana brutto w:					
- rolnictwie w %	5,3	182,8	3	- 19,7	- 2

„Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miejskiego Tomaszowa Lubelskiego na lata
2006 – 2013”

- przemysle i budownictwie %	24,6	81,5	14	1,9	1
- usługach rynkowych w %	47,0	93,1	10	- 2,2	- 1
- usługach nierynkowych w %	23,1	140,9	1	2,5	1
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł	1848	58,6	16	3,9	- 1
Nakłady na działalność B + R na 1 mieszkańca w zł	76,8	56,9	8	5,1	0
Automatyczne linie przemysłowe na 10 tys mieszkańców	1,51	59,0	16	- 4,4	- 1
Spółki prawa handlowego na 1 tys. mieszkańców	3,1	54,0	13	0,9	0
Pracujący na 1 tys ludności	331,3	101,9	5	- 8,4	- 1
Współczynnik aktywności zawodowej	57,4	104,6	1	0,5	1
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)	62,9	109,4	2	- 1,2	0
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w XII)	17,8	94	11	- 4,0	- 1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2000	88,0	10	- 0,1	1
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w %	22,8	70,2	12	0,3	0